

Som en af de mange fordele ved den lærerige indledning må det fremhæves, at den søger at give et klart afgrænset indhold af tidens udtryk; *congregatio* og *conventus*, *fratres* og *professus uitam canonicam* er nogle af dem. Forståelsen af det middelalderlige latin er dermed lettet, så også andre end specialister kan fordybe sig i stoffet. Til indsigt i det middelalderlige åndsliv er Erik Buus' udgave uundværlig. Mellem linierne kan der læses meget.

Helge Søgaard

Henrik Græbe: *Ribe Skt. Katharinæ Kloster. Sognekirke og hospital*. (Historisk Samfund for Ribe Amt, 1978). 126 s.

Efter at de store, jordejende klostresamfund, Benediktinerordenen og Cistercienserordenen allerede længe havde haft fodden under eget bord i Danmark og var godt i gang med at udbygge landets største abbedier, bragte nye åndelige strømninger inden for middelalderkirken en hidtil ukendt type klostre til det nordiske område. Medens herreklostrene hovedsagelig var blevet etableret i det åbne land, blev de nye tiggerklostre først og fremmest anlagt i byerne, hvor brødrene blandt den tætboende bybefolkning havde lettere ved at indsamle milde gaver til opretholdelsen af kloster og konvent. De to nye ordener, der her gjorde sig gældende, var fransiskanernes og de lærde dominikanernes orden. Dominikanerne kaldtes tillige prædikebrødrene, eller på grund af farven på deres kappe sortebrødrene. Dominikanerne grundlagde deres første danske kloster i Lund i 1222, men allerede seks år senere fik ordenen sit andet hus i Danmark, nemlig *Skt. Katharinæ Kloster* i Ribe.

750-året for Ribeklostrets stiftelse er anledningen til, at *Skt. Katharinæ sognekirke* og institutionen *Ribe Kloster* i 1978

har udsendt en gedigen bog om klostret og dets historie. Museumsinspektør Henrik Græbe, Nationalmuseets 2. afdeling, har med stor grundighed og med vægten lagt på bygningshistorien samlet den viden, man har om bygningskomplekset. I bogens første afsnit redegøres for prædikebrødrenes ordensopbygning under stifteren, den hellige Dominicus' ledelse, og hvorledes dominikanernes ledere ved et møde i Bologna i 1221 opdelte Europa i ordensprovinser. Den nordiske provins *Dacia* kom med tiden til at omfatte de nordiske lande samt Estland.

Om konventet i Ribe fortælles i det følgende afsnit, hvorledes det fra første færd bestod af 12 brødre, der under beskedne forhold bosatte sig i stiftsstad, nær bredden af Ribe å.

Klostret blev hurtigt så betydningsfuldt, at man i 1246 kunne afholde provincialkapitel bag dets mure. Et heldigt fund af dele af klostrets nekrologium i indbindingen af Ribes rådstuebøger fra 1590-erne udgør en vigtig kilde til klostrets middelalderlige historie. Denne historie har i øvrigt ikke været ganske uden dramatik. Af bl.a. pavelige afladsbreve fremgår det, at klostret er plyndret og lagt øde i sidste halvdel af 1300-årene og atter i løbet af 1400-årene, hvor klostret tillige udsattes for ildsvåde. En fornyelse af konventet var påkrævet, men ved gode folks hjælp lykkedes det dominikanerne at genrejse deres hus i Ribe. Endog kong Christiern I støttede konventet ved en donation i 1480.

Klostret stod tilsyneladende akkurat færdigt i al sin arkitektoniske herlighed, da reformationsrøret nærmede sig, og trods tilslutning til den Hollandske Reformkongregation måtte *Skt. Katharinæ Kloster* give op over for kirkeskiftet. De solide bygninger overgik til Ribe by som almindeligt hospital, og klosterkirken blev sognekirke. Også for hospitalets historie redegøres der. Her flyder kilderne langt rigeligere, og der fortælles om de

skiftende hospitalsforstanderes kamp med en ofte yderst slet økonomi og om sliddet på bygningerne, der i lange perioder holdtes mindre end nødtørftigt vedlige. Foruden lemmerne og de indlagte – eller indsatte – i dårekisten har hospitalet haft forpligtelse over for latinskolens disciple, som blev bospist ved institutionens bord. En række indtægter og rettigheder af svingende værdi blev tillagt hospitalet. Men trods trængselstider gennem en stor del af hospitalets historie har det som mild stiftelse eksisteret fra reformationen til i dag! En priorrække fra dominikanerklostret må vi savne, kildernes få bevarede navne slår ikke til, men hospitalsforstanderne fra 1546 til den nuværende forstander E. F. Kondrup er fuldtallig oprettet. Bogens sidste afsnit er skrevet af forstander Kondrup, der fortæller om klostrets stilling og organisering i dag. Hermed er der gjort opmærksom på den i og for sig forbavsende kontinuitet i den gamle stiftelse. Det nuværende Ribe Kloster består af ni boliger foruden forstanderens.

Langt over halvdelen af bogens sidetal er helliget bygningshistorien, som gennemgås med stor omhu. Forfatteren har med syv principskitser anskueliggjort klostrets udvikling fra 1200-årene til ca. 1500. Om udviklingen i hospitalstiden har man adskillig viden, og klosterbygningerne har været genstand for en intens forskning. Henrik Græbe viser veneration for og anerkendelse af sine forgængere, de skiftende tiders opmålere, forskere, arkitekter, der har beskæftiget sig med klosteranlægget. Ofte ser man ellers nutidige specialister kaste vrage på senfortidige kollegers arbejde. Men Græbe skriver i harmonisk forståelse for tusindkunstneren, maler og snedker Peder Ussing, Ribe, der i 1841 udførte en smuk, koloreret suite tegninger af klosterbygningerne, for den geniale forsker, museumsarkitekt C. M. Smidt, for opmåleren, arkitekt Axel Hansen og restaurato-

ren, arkitekt H. Lønborg-Jensen. Lønborg-Jensens restaurering af klosterkomplekset varede med afbrydelser fra 1918 til 1932 og blev af arkitekten selv aldrig betragtet som helt tilendebragt, da klostrets i 1600-årene forsvundne østfløj aldrig er blevet genopført. Arkitekterne Lønborg-Jensen og C. M. Schmidt studerede i fællesskab ikke mindre end 22 dominikanerklostre i Tyskland, og Lønborg-Jensen foretog desuden alene en lignende studierejse til Holland og Frankrig. Ud fra dette solide kendskab til dominikanerarkitektur udarbejdes et skitseforslag til en ny østfløj. Arkitekternes entusiasme i denne sag fik lokal støtte i Ribe, men blev mødt med største kølighed eller ligefrem modstand hos de skiftende kirkesyn. Diskussion om graden af restaurering er jo et velkendt fænomen, når det gælder historiske monumenters bevarelse. Trods den manglende østfløj fremtræder Skt. Katharinæ Kloster i dag efter Lønborg-Jensens dygtige restaurering som et helstøbt anlæg med præg af middelalderen i behold, og klostret er et af de bedst bevarede i Danmark.

Bogens inspirerende tekst er ledsaget af en række præcise tegninger af høj kunstnerisk værdi og med et væld af detaljer, udført af de nævnte arkitekter og forskere m.fl. En serie gode fotooptagelser ved Bodil Bencard og Claus Riber afslutter Ribeklostrets jubilæumsbog.

Holger Garner Nielsen

Jomsvikernes Saga. Harald Blåtand, Svend Tveskæg og Vikingerne i Jomsborg. Oversættelse, indledning og noter ved Helle Degnbol og Helle Jensen. (G. E. C. Gad, 1978). 114 + 49 sider.

I samme udstyr som Knytlingesaga og ligeledes på tilskyndelse af Bodil Begtrup udsendes nu Jomsvikernes Saga. Også